

18 oktober 2020 Maranathakerk 20e zondag na Pinksteren

‘Wie liegt die Stadt so wüste’, teksten uit Klaagliederen. Matthias Weckmann (ca 1616-1674)

Jesaja 44:21-28

Mattheüs 23:37-39

Gemeente van Jezus Christus,

opnieuw zijn we in een tijd van crisis. Wat we niet wilden gebeurt nu toch. Een tweede golf, met cijfers die we liever niet zien.

Wat willen we graag zeggen ‘Het valt wel mee, het is niet zo erg’. Maar het valt niet mee, en het is wel erg. Wat reiken we elkaar graag die zakdoek om onze tranen te drogen, wat willen we graag iets dóen.

Maar troost is niet mogelijk als we te snel een woordje spreken in de richting van ‘kop op, het komt wel goed’. Soms komt het niet goed, of nu nog niet, en dan help je elkaar niet door iets goeds te zeggen. Troost die te vroeg komt, troost die toedekt, biedt geen troost.

Het boek Klaagliederen, waaruit de cantate zingt, dekt niets toe. Doet niets af van wat er is, gebruikt geen grote woorden, benoemt het, zoals het is, tot op de bodem.

Tot op de bodem. Voor wie alles verloren heeft is er geen andere weg.

De vijf zangen van Klaagliederen dekken niets toe. Dit is zoals het was in de stad Jeruzalem, na het jaar 586 voor Christus. De eens zo voorspoedige stad ontvolkt, de straten leeg, de weinigen die er nog zijn ten einde raad. Degene die de Klaagliederen schrijft weet wat het is.

Want in het midden van het boek, aan het begin van de middelste derde zang, maakt hij zich bekend: ik ben de man die het gezien heeft. Ik weet hoe het is. Zoals de ouderen onder ons spreken over de oorlog: ik weet het, ik heb het gezien.

‘Ik ben de man die het gezien heeft’. Klaagliederen is het eerlijkste boek van de Bijbel.

In deze zangen gaat het over Jeruzalem, maar het is, in die zin, niet uniek. Nog altijd zijn er in onze wereld steden zoals toen Jeruzalem, geschonden, ontvolkt, ten einde raad. Matthias Weckmann, de componist van de cantate, schreef muziek voor deze woorden over Jeruzalem na de ramp die de stad Hamburg heeft getroffen in het jaar 1663. Een pestepidemie die vele duizenden het leven heeft gekost. Hij zelf verloor zijn vrouw en vele van zijn vrienden. ‘Hoe zit zij eenzaam teneer, de eens zo volkrijke stad’. Ook hij is de man die het gezien heeft.

De vijf zangen van het boek Klaagliederen worden traditioneel aan de profeet Jeremia toegeschreven. Al staat zijn naam er niet onder, hij zou het wel kunnen zijn. In het profetenboek Jeremia klinkt van hem evenzeer een klaaglied over de stad Jeruzalem, tot op de bodem, er is geen troost. Niet zolang er nog iets ánders gezegd moet worden, iets dat niet op rekening van de

vijand geschreven kan worden, iets dat woedt in eigen kring, in eigen huis. Een groot deel van Jeremia's klaagzang is zijn aanklacht tegen al diegenen die zich voordoen als leraar en profeet, maar aan mensen alleen datgene zeggen wat ze graag willen horen. Het valt wel mee, niets aan de hand. Politiek en kansel is misschien niet altijd de beste combinatie, maar van mij mag u een rijtje hedendaagse boodschappen invullen, die gretig aftrek vinden. Berichtgeving is maakbaar. In knutsselfilmpjes kun je mensen alles laten zeggen. Wat niet bevalt doe je af als nep. De werkelijkheid kan naar ieders wens worden opgediend.

Klaagliederen zijn waarheidszeggers. Zij zijn erop uit waarheid te zeggen, de werkelijkheid onder ogen te zien. Zij gaan ons daarin voor. Er zijn geen mensen eerlijker op aarde dan de profeten van Israël. Zij zijn het die niet alleen het leed genoemd hebben dat mensen wordt aangedaan, maar ook het kwaad dat in eigen geledingen rondwaart. De verdraaiing, het toedekken, uitdragen van boodschappen die mensen graag willen horen, net zo lang praten totdat wat goed is kwaad wordt, en wat kwaad is goed.

De nood die de profeten hebben uitgeschreeuwd is allereerst de ondergang van de stad die zij onafwendbaar zagen, nog voordat men het wilde zien. Maar zij zagen ook dat er nooit anders dan slechts één reden kan zijn waarom men zich anders zou mogen weten, bevoorrecht, zegendragend en zegengevend. Die ene reden is dat men de helderheid van de wet van Mozes, woorden van de Ene, toelaat en niets toedekt van waar die woorden ons op aanspreken. Niets afhoudt van wat gezien wil zijn, maar de werkelijkheid van de dingen aangaat zoals ze zijn, de dingen zoals ze in dat licht kunnen worden.

Wanneer Jezus, zijn klacht uit over Jeruzalem doet hij dat als een profeet in Israel. In diezelfde geest, diezelfde kracht, in volstrekt helder licht. Ook Jezus dekt nooit iets toe.

Hier wordt geen troost meer geboden, geen 'het komt wel goed'. Wat we vandaag gelezen hebben zijn zijn laatste woorden aan het adres van schrifgeleerden en Farizeeën. Het is voorbij, dit is het.

Ook voor Hemzelf is er geen troost, geen uitweg. Ook Hem zal het lot van de profeten treffen. Het verdriet van de profeten gaat over het leed en het onrecht dat mensen overkomt, én over de teloorgang van het leraarschap en het profetendom in Israel. De evangelielezing staat in deze profetenlijn, en wil helder en duidelijk laten zien wie Jezus is: een ware leraar in Israel. Hij die de weg van God is, en leert.

Het verzet tegen die helderheid en die positie is groot in lijn met wat de profeten voor hem is gebeurd. De ondergang van Jeruzalem en de dood van Jezus schuiven in elkaar, deze klacht van Jezus is net zo zeer de diepe zorg om de stad, het verdriet om wat in het jaar 70 na Christus, opnieuw met de stad zal gebeuren en is gebeurd.

De grote politiek spoelt over het leven van ons mensen heen, en kan er diep in doordringen. Daar spreekt, tenslotte, de Jesaja lezing van. Van wat er gebeurde vele tientallen jaren na de ondergang van Jeruzalem, toen de grote machtsverhoudingen in de wereld gingen schuiven, en er een nieuw rijk in het oosten opstond. Het perzische rijk dat nu, 2500 jaar later, nog altijd bestaat, Iran. Dat hun koning, Cyrus, Kores noemt Jesaja hem, een andere politiek voorstaat waarin juist de overwonnen steden opgebouwd moeten worden, in hun kracht hersteld, dat heb je als enkeling, als kleine gemeenschap niet in de hand. De profeet heeft er Gods hand in gezien. In het weefsel van de tijd gebeurt zoveel meer dan wij bidden of beseffen. Het laatste woord van Jezus aan de Farizeeën is: je zult me niet meer zien totdat je zegt: gezegend hij die komt in de naam des Heren.

Wanneer zal dat zijn, zolang mensen van beton zijn en hun denken van ijzer? Wanneer zal dat zijn dat deuren die dicht zitten, poorten gesloten in mensen en machtsverhoudingen, zachter worden, zich openen, in ons hart, onze gedachten, waarneming?

Dit slotwoord dat tot op de bodem gaat doet het toch, noemt het wel.

We kunnen die woorden toelaten, ze laten zingen in ons binnenste 'gezegend hij die komt in de naam des Heren'. Nog voor de wereld anders is, kunnen we al anders kijken, in hoop op wat er gaande is, wat nieuw geschapen wordt, gedreven, gegeven door zijn hand.

Amen

Den Haag, Erika van Gernerden 18 oktober 2020